

Apie Vitos Malašinskienės disertaciją „LDK kanceliarijos struktūra ir veikla 1566–1623 m.“ ir jos gynimą / On Vita Malašinskienė's Doctoral Thesis “Chancellery of the Grand Duchy of Lithuania: Structure and Practice in 1566–1623”, and Its Defense

Alina Borzenkaitė

Doktorantė

Vilniaus universitetas

Istorijos fakultetas

Senovės ir vidurinių amžių istorijos katedra

El. paštas: alina.borzenkaite@if.stud.vu.lt

2025 m. gruodžio 11 d. Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto 211 auditorijoje būta neeilinio sujudimo – patalpa buvo pilna susidomėjusių nekasdienišku akademiniu įvykiu. Tą dieną čia vyko 2016–2020 m. rengtos Vitos Malašinskienės disertacijos „LDK kanceliarijos struktūra ir veikla 1566–1623 m.“ gynimas. Gynimo posėdžiui pirmininkavo prof. dr. Rita Regina Trimonienė. Ji pradėjo procedūrą pristatydama disertantę ir gynimo tarybos sudėtį.

Disertacijos gynimo tarybą sudarė kelių mokslo institucijų atstovai: prof. dr. Rita Regina Trimonienė (Vilniaus universitetas), dr. Jonas Drungilas (Lietuvos istorijos institutas), dr. Andrej Ryčkov (Lietuvos istorijos institutas), dr. Marius Sirutavičius (Vytauto Didžiojo universitetas) ir prof. dr. Irena Valikonytė (Vilniaus universitetas).

Prieš pradėdama savo pranešimą Vita Malašinskienė padėkojo ją palaikiusiems artimiesiems, taip pat moksliniam vadovui bei konsultantui doc. dr. Eugenijui Saviščevei. Tada disertantė išdėstė savo tyrimo esmę, atskleisdama, kad darbe analizuojama Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) kanceliarijos struktūra ir veikla 1566–1623 m., siekiant suvokti šios institucijos veikimo principus, personalo sudėtį ir jos ryšius su kitomis valdžios struktūromis.

Disertaciją sudaro keturi pagrindiniai skyriai. Pirmajame nagrinėjama kanceliarijos struktūra ir jos sudedamosios dalys. Antrajame dėmesys sutelkiamas į kanceliarijos vadovų bei pakanclerių veiklą. Trečiajame skyriuje analizuojamas kanceliarijos personalas, ypatingą dėmesį skiriant raštininkams, aptariamos jų biografijos ir karjeros galimybės. Ketvirtajame skyriuje tiriama kanceliarijos sąveika su kitomis institucijomis ir numatomos tolesnių tyrimų kryptys. Taip disertantė pristatė savo darbo turinį, šaltinių bazę, metodiką bei pagrindinius rezultatus.

Pristačius disertaciją, vienas po kito žodį tarė gynimo tarybos nariai.

Pirmasis kalbėjo dr. Jonas Drungilas. Jis akcentavo temos aktualumą ir pagyrė aiškų pagrindinio šaltinio – Lietuvos Metrikos – pasirinkimą, tačiau pažymėjo, kad disertacijoje kai kurios pagrindinės sąvokos, ypač susijusios su „veiklos“ samprata, galėtų būti apibrėžtos nuosekliau. Recenzentas taip pat kėlė klausimų dėl kiekybinės analizės pagrįstumo ir atkreipė dėmesį į tai, kad biografinė medžiaga, nors ir gausi, ne visada pakankamai išplėtotą ir kontekstualizuota.

Paskui kalbėjęs dr. Andrej Ryčkov teigiamai įvertino disertacijos struktūrą ir pasirinktą tyrimo strategiją, išskirdamas pastangas remtis Lietuvos Metrikos medžiaga ir analizuoti kanceliarijos profesionalizaciją. Kartu jis atkreipė dėmesį į kai kuriuos duomenų pateikimo ir interpretavimo aspektus – pastebėjus neatitikimus tarp teksto, priedų ir išvadų bei poreikį tikslinti kiekybinę analizę, susijusį su dokumentų ir parašų skaičiavimu. Taip pat iškelta klausimų dėl kai kurių pareigybių apibrėžimo ir jų vietos kanceliarijos struktūroje, pažymint, kad skirtingose darbo dalyse jos kartais traktuojamos nevienodai.

Trečiasis pasisakė dr. Marius Sirutavičius. Jis darbą įvertino kaip ambicingą tyrimą, pabrėžė šaltinių ir istoriografijos derinimą bei institucinių procesų analizę, tačiau pažymėjo, kad tyrimą galėtų praturtinti platesnis domėjimasis socialiniais ryšiais ir atskirų veikėjų vaidmeniu. Taip pat atkreiptas dėmesys į nevienodai išplėtotas darbo dalis ir galimybę aiškiau pateikti kiekybinius rezultatus išvadose.

Prof. dr. Irena Valikonytė pabrėžė disertacijos temos naujumą ir svarbą, pažymėdama, kad LDK kanceliarijos istorija iki šiol nėra išsamiai ištirta. Profesorė teigiamai įvertino gausią šaltinių bazę, ypač Lietuvos Metrikos knygų panaudojimą, ir disertantės atliktą darbą rekonstruojant kanceliarijos personalą bei raštininkų kolektyvinę biografiją. Kartu recenzentė atkreipė dėmesį į kai kuriuos šaltinių panaudojimo ypatumus, pažymėdama, kad dalis medžiagos tirta iš mikrofilmų, o kai kurios tyrimo kryptys – pavyzdžiui, kanceliarijos vaidmuo platesniame valstybės valdymo kontekste – galėtų būti labiau išplėtos. Nors ir pasakė pastabų, I. Valikonytė pabrėžė, kad darbas reikšmingai papildė LDK kanceliarijos tyrimus.

Galiausiai kalbėjo tarybos pirmininkė prof. dr. Rita Regina Trimonienė. Apibendrinama diskusiją, ji dar kartą akcentavo disertacijos aktualumą ir jos indėlį į LDK institucijų istorijos tyrimus. R. R. Trimonienė pabrėžė, kad darbas yra nuoseklus ir reikšmingas, pasižymi logiška struktūra ir gausia šaltinių baze, leidžiančia sistemiškai nagrinėti kanceliarijos raidą ir jos personalą. Kartu pažymėta, kad kai kurios analizės kryptys galėtų būti plėtojamos nuosekliau, o dalis šaltinių ir istoriografijos – plačiau panaudota. Nepaisant to, recenzentė pabrėžė, kad disertacija atitinka keliamus reikalavimus ir yra svarbus indėlis į LDK kanceliarijos tyrimus.

Atsakydama į išsakytas pastabas Vita Malašinskienė pripažino dalį kritikos ir į ją reagavo argumentuotai. Ji sutiko su daugeliu techninio pobūdžio pastabų ir pažymėjo, kad kai kurios tyrimo kryptys galėjo būti išplėtos plačiau, tačiau pabrėžė, jog tai iš esmės nekeistų pagrindinių darbo išvadų. Disertantė gynė savo metodinius pasirinkimus, pavyzdžiui, autografų analizę kaip priemonę pareigūnų aktyvumui vertinti, ir akcentavo,

kad Lietuvos Metrika neatspindi visos kanceliarijos veiklos, todėl tyrimo duomenys neišvengiamai yra fragmentiški. Diskusijoje ji taip pat pažymėjo, kad tyrimas sąmoningai koncentruotas į institucijos veikimą, o ne į išsamią visų personalijų ar jų socialinių ryšių rekonstrukciją.

Nors atsiliepimuose išsakyta nemažai konkrečių metodinių ir faktinių pastabų, visi tarybos nariai sutiko dėl disertacijos temos aktualumo ir tyrimo reikšmės, pabrėždami gausią šaltinių bazę ir pastangas rekonstruoti kanceliarijos struktūrą bei personalą. Nepaisant išsakytų pastabų, darbas buvo vertinamas kaip reikšmingas indėlis į LDK institucijų istorijos tyrimus.

Po pasisakymų dar kurį laiką vyko diskusija, kurioje aptarti metodologiniai ir šaltinytyros klausimai. Žodį tarė ir disertacijos vadovas bei konsultantas doc. dr. Eugenijus Saviščevas. Jis pabrėžė naudotų serijinių šaltinių tyrimų svarbą.

Galiausiai gynimo taryba pasitraukė į uždarą posėdį. Sugrįžusi paskelbė, kad dauguma jos narių pritarė disertacijos gynimui. Taip istorijos ir archeologijos mokslo krypties daktarų gretas papildė naujoji istorikė medievistė – Vita Malašinskienė.